Marius Petkus, Darius Balsas,
Rokas Kraniauskas

Vytauto gatvė 48 ir 48B

2021 m. Palangoje, sklypuose Vytauto g. 48 ir 48B vykdyti detalieji tyrimai inžinerinių komunikacijų vietose. Čia ir gretimybėje 2008, 2014 ir 2020 m. tyrimus atliko G. Piličiauskienė, Dž. Brazaitis ir M. Petkus (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 364–369; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 351–354; *ATL 2020 metais*, 2021, p. 451–453). Šių tyrimų metu aptikti XVI–XVIII a. datuojami miestelio kultūriniai sluoksniai su radiniais, o 2008 m. tyrinėta turtingos sodybos vieta.

Seniausia Palangos miesto vieta yra ties dabartine Vytauto gatve ir Ronžės upelio sankirta. XVI a. pradžioje Palangą sudarė dvi gyvenvietės, išsidėsčiusios prie kelio Ryga–Kionigsbergas (Vytauto gatvė): viena – Rąžės P krante, kita galėjusi būti vėlesnėje Senosios Palangos kaimavietėje (Nikžentaitis A., Palanga XIII–XV amžiais, *Palangos istorija*. Klaipėda. 1999, p. 106). 1779–1781 m. tyrimų vietoje pažymėtas sklypas su pastatu. Tyrimų vieta yra P miestelio dalies pakraštyje.

Apie 150 m bendro ilgio trasų vietose ištirta 11 įvairaus dydžio nuo 3 m² iki 24 m² ploto perkasų. Bendrai perkasomis ištirtas apie 125,75 m² plotas (1 pav.). Perkasose aptikti 20–70 cm storio XIX–XX a. ir 3–75 cm storio XVI–XVII a. datuojami kultūriniai sluoksniai su buvusio užstatymo liekanomis. XVI–XVII a. kultūrinį sluoksnį dengia 0,6–1 m storio supustyto smėlio klodas.

Perkasų paviršiuje fiksuotas statybų metu suformuotas statybinis gruntas – permaišytas dirvožemis, balkšvas smėlis, žvyras, statybinės atliekos. Po juo atidengtas 5–60 cm storio juosvas–pilkšvas dirvožemis, kuris buvo supiltas XX a. II pusėje sklype įrengiant sodą ir tvarkant aplinką. Giliau perkasose aptiktas 5–40 cm storio XIX–XX a. I pusės kultūrinis sluoksnis, kurį sudaro pilkšvas smėlingas dirvožemis su pavieniais radiniais. Šis sluoksnis geriau išlikęs perkasose 2–5, kurios tirtos arčiau Vytauto gatvės.

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2020–2021 m. tyrimų vieta; 2 – 2021 m. tyrimai; 3 – 2020 m. tyrimai. D. Balso brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – 2020–2021 investigation site; 2 – 2021 investigation; 3 – 2020 investigation.

2 pav. Perkasose 9 ir 11 XVI–XVII a. kultūriniame sluoksnyje rasti radiniai: 1–2, 4–6, 8–9 – puodų šukės; 3, 10 – žiestųjų koklių dalys; 5 – molinio indo ąsa; 7 – plokščiojo koklio fragmentas; 11 – diržo sagties dalis (liežuvėlis); 12 – švininė plokštelė, sunykusi plomba (?). D. Balso nuotr.

Fig. 2. Finds from the 16th–17th-century cultural layer in Trenches 9 and 11: 1–2, 4–6, 8–9 – potsherds; 3, 10 – thrown stove tile fragments; 5 – part of an earthenware vessel handle; 7 – a panel stove tile (Blattkachel) fragment; 11 – a belt buckle tongue; 12 – a lead disc – the remains of a seal (?).

Smėlingame dirvožemyje rasta pavienių XIX–XX a. pradžia datuojamų radinių – smulkių lėkščių ir puodynių šukelių, stiklinių butelių duženų, metalo dirbinių. Perkasoje 5, 60–70 cm gylyje atidengtos dvi XIX a. pabaigos – XX a. pradžios ūkinės duobės. Vienos ūkinės duobės kraštai sutvirtinti statmenai sukaltais kuoliukais. Kitoje duobėje rasti vienas ant kito sudėti du apie 22 cm skersmens rąstai – rentininės konstrukcijos liekanos.

Po dirvožemiu perkasose fiksuotas 0,6–1 m storio supustyto smulkaus balkšvo smėlio sluoksnis, kuris tęsiasi iki maždaug 1–1,4 m gylio. Supustytas smėlis nevientisas, su tamsiais humusingais tarpsluoksniais. Po supustyto smėlio sluoksniu perkasose aptikti archeologiškai vertingi ir moksliniam pažinimui svarbūs Palangos miestelio kultūriniai sluoksniai. 0,85–1,4 m gylyje atidengtas XVI–XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis – 3–75 cm storio užpustytas senasis dirvožemis, kurį sudaro juosvo, pilko humusingo ir juodo durpingo smėlio sluoksniai su degėsiais, smulkiais plytų gabaliukais, archeologiniais radiniais ir buvusio užstatymo liekanomis. Vietomis kultūrinis sluoksnis nupustytas, jame yra 5–10 cm storio supustyto smėlio tarpsluoksnių.

Buvusio užstatymo liekanų apie 1–1,5 m gylyje aptikta perkasose 1–2, 7, 9, 11. Liekanas sudaro statmenai sukalti mediniai kuolai – buvusių pastatų arba tvorų liekanos. Dauguma jų yra apskrito pjūvio, nuo 6 cm iki 22 cm skersmens ir 4–20 cm aukščio. Keletas iš jų yra aptašyti, stačiakampio pjūvio, 25–30 cm pločio ir 10–15 cm aukščio. Perkasose 4, 10 ir 11 atidengtos į kultūrinį sluoksnį arba į smėlį įgilintos struktūros – duobės. Jos yra nuo 31x17 cm iki 90x50 cm dydžio ir maždaug 30–60 cm gylio, ovalios, apskritos arba netaisyklingos formos, užpildytos permaišytu juosvu, pilkšvu ir balkšvu smėliu. Perkasoje 10, 1,45 m gylyje rasta 44x36 cm dydžio netaisyklingos ovalios formos 30 cm gylio duobė su apdegusiais akmenimis – laužavietė.

Po XVI–XVII a. datuojamu kultūriniu sluoksniu iki 1,1–1,95 m gylio fiksuotas iki 30 cm storio natūralaus supustyto rausvo–balkšvo smėlio sluoksnis. Smėlis vietomis rūdin-

gas. Perkasų dugnuose iki maždaug 2,6 m gylio rankiniu 3 cm skersmens gruntotraukiu užfiksuota giliau esančių sluoksnių stratigrafija. Nustatyta, kad supustyto rausvo–balkšvo smėlio sluoksnis tęsiasi iki 2–2,15 m gylio. Po juo yra 15–30 cm storio juodo durpingo smėlio sluoksnis, kuris susiformavo pelkėtoje ir drėgnoje vietoje. Galima konstatuoti, kad pelkės paviršius ties dabartine Vytauto gatve yra aukščiau, o V–R kryptimi jis žemėja. 2–2,25 m gylyje pasiektas įžemis – rudas įvairios frakcijos žvyras su nedideliais akmenukais. Tai Baltijos ledyninio ežero pylimo kraigas.

Tyrinėjimų metu XVI–XVII a. kultūriniame sluoksnyje rasta gyvulių kauliukų, oksidacinės ir redukcinės buitinės keramikos (puodų, puodynių ir lėkščių) šukių (2: 1–2, 4–6, 8–9 pav.), žiestųjų koklių fragmentų (2: 3, 10 pav.), vienas XVII a. II pusės plokščiojo koklio fragmentas su balta glazūra ir juodos spalvos reljefiniu gėlių dekoru (2: 7 pav.), smiltainio galąstuvas, metalinių dirbinių – varinis diržo sagties liežuvėlis (2: 11 pav.), švininė plomba (?) (2: 12 pav.). Radiniai saugojimui perduoti PaKM.

Vytauto St. 48 and 48B

The 2021 excavation (11 trenches ranging from 3 to 24 m^2 in size) at the site of utility line routes, a total length of roughly 150 m) at Vytauto St. 48 and 48B, Palanga (Fig. 1) revealed 20–70 cm thick, 19th–20th-century and 3–75 cm thick, 16th–17th-century cultural layers containing remnants of former structures. A 0.6–1 m thick layer of aeolian sand covered the 16th–17th-century cultural layer containing animal bones, sherds of household pottery, fragments of thrown stove tiles, a fragment of a second half of the 17th century panel stove tile (*Blattkachel*), a sandstone whetstone, a copper belt buckle tongue, and a lead seal (?) (Fig. 2).

PANEVĖŽYS

Dovilas Petrulis

Kranto gatvės tyrimai Panevėžyje

Panevėžio miesto istorinėje dalyje (UK 31872), Kranto gatvės atkarpoje, atlikti žvalgomieji tyrimai bei žvalgymai, Panevėžio miesto savivaldybės administracijai numačius atlikti Kranto gatvės važiuojamosios dalies ir šaligatvių kapitalinį remontą bei rekonstruoti inžinerinius tinklus (1 pav.). Žvalgomųjų tyrimų metu Kranto gatvėje ištirta 10 šurfų – 27,9 m^2 plotas. Iš viso žvalgytas 2400 m^2 plotas.

Kranto gatvės aplinka tyrinėta nuo 2017 m. A. Kalėjus vykdė archeologinius tyrimus Kranto g. 24A, komunikacijų vietoje. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirtas 1 šurfas. Nustatytas 1,1–1,3 m judintas XIX a. vidurio – XX a. I pusės sluoksnis (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 713). 2019 m. D. Petrulis atliko detaliuosius tyrimus ir žvalgymus Respublikos g. 19 (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 285–288). Perkasoje 3 nustatyti 2 kultūrinių sluoksnių horizontai. Viršutinis – XIX a. II pusės – XX a. pradžios kultūrinis sluoksnis – 20–35 cm storio. Apatinis – XVIII–XIX a. pradžios kultūrinis sluoksnis – 35–40 cm storio. Fiksuotas XVIII a. akmeninis grindinys ir pamatai iš lauko akmenų bei rasta XVII a. pabaigai – XIX a. būdingų radinių. Žvalgymų metu nustatytas 15 cm storio XVIII–XIX a. kultūrinis sluoksnis. 2020 m. D. Petrulis vykdė Vasario 16-osios gatvės žvalgymus, kurių metu fiksuoti XX a. perkasti paviršiniai sluoksniai, rasta XVIII–XX a. radinių (D. Petrulis) (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 213–215).

Kranto gatvė patenka į centrinę miesto dalį – Naująjį Panevėžį. Vienas seniausių Kranto